

METEOROLÓGIAI JELENSÉGEK A FIZIKA ÓRÁN

MOLNÁR BEÁTA^{1,2}, WEIDINGER TAMÁS³, LUCZ ILDIKÓ^{2,4},
NÓGRÁDI ZSÓFIA^{2,5}, TASNÁDI PÉTER³

¹TOMPA MIHÁLY REFORMÁTUS GIMNÁZIUM, RIMASZOMBAT, SZLOVÁKIA

²ELTE FIZIKA TANÍTÁSA DOKTORI ISKOLA

³ELTE TTK FÖLDRAJZ- ÉS FÖLDTUDOMÁNYI INTÉZET, METEOROLÓGIAI TANSZÉK

⁴ÉRDI VÖRÖSMARTY MIHÁLY GIMNÁZIUM

⁵ELTE RADNÓTI MIKLÓS GYAKORLÓ ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS GYAKORLÓ GIMNÁZIUM, BUDAPEST

2022. NOVEMBER 18.

A MAGYAR TUDOMÁNY ÜNNEPE

Tudomány: út a világ megismeréséhez

Meteorológiai jelenségek a fizika órán

Cél:

- ***néhány példa, ötlet*** bemutatása arra vonatkozóan, hogyan egészíthető ki a középiskolai fizika órák tananyaga meteorológiai jelenségek tanításával, illetve a jelenségek hogyan segíthetik a fizikai törvényszerűségek megértését,
- ***egy jó gyakorlat*** bemutatása, amivel a magyarországi általános iskolai fizikaoktatás is gazdagítható.

Meteorológiai jelenségek a középiskolában

felhő- és csapadékképződés

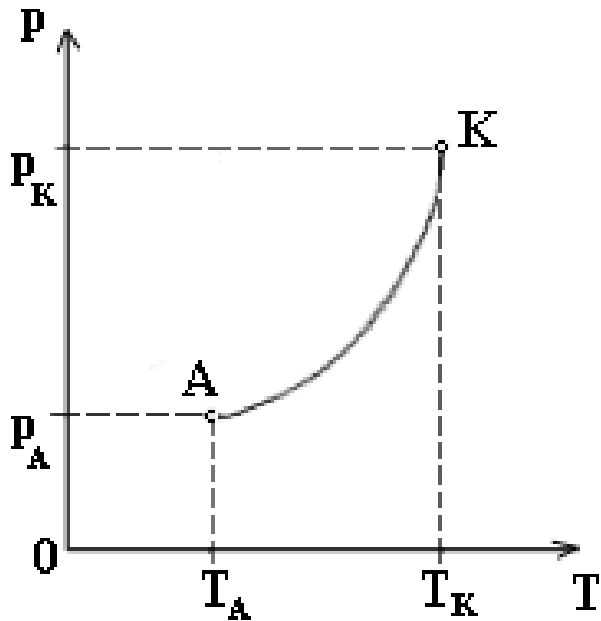
- **Cél:** a felhő- és csapadékképződés folyamatának jobb megértése → *fizikai szemléletmód kialakítása.*
- A magyarországi középiskolai fizikaoktatásban is jelen van a csapadékképződés tematikája.
- Ki lehetne egészíteni a felhőképződéssel (termodinamika, konvekció)
- *Demonstrációs kísérletek*

Különböző légtömegek keveredésénél keletkező felhők

- Amit látunk párának vagy vízgőznek nevezünk a köznyelvben, de nem gáznemű, hanem apró **vízcseppek** alkotják.
- Ha gázégővel vagy „konyhai sárkánnyal” melegítjük a fűvókát, a felhő eltűnik.

Különböző légtömegek keveredésénél keletkező felhők

d

- Bevezethető a telítési gőznyomás-görbe.
- A két keveredő levegőnek különböző a mennyisége, hőmérséklete vagy nyomása → a keveredés után különböző lehet a halmazállapota.

Felhő a PET palackban

- **Cél:** a diákok megértsék, hogy a lecsapódáshoz kondenzációs magokra van szükség.
- Túltelített gőzt hozunk létre nyomáscsökkentéssel.
- **Segédeszközök:** 2 literes PET palack, víz, gyufa

Felhő a befőttes üvegben

- **Cél:** a diákok megértsék, hogy a kondenzációhoz kondenzációs megokra van szükség.
- Túltelített gőz létrehozása hűtéssel.
- **Segédeszközök:** Széles szájú befőttes üveg, forró víz, gyufa, jégkockák.

Túlhűlt folyadék kristályosodása

- A jég gyors képződését megfigyelhetjük, ha egy palackban a vizet olvadáspontja alá hűtjük. Így túlhűlt folyadék keletkezik. Annak ellenére, hogy a víz hőmérséklete 0°C -nál alacsonyabb, nem keletkeznek benne jégkristályok.

Ha a palackot megrázzuk, hirtelen megindul a kristályosodás. A hirtelen felrázásnál ütközés által kristályosodási magok keletkeznek, amelyekhez újabb részecskék kötődnek, ami további kristályosodáshoz vezet.

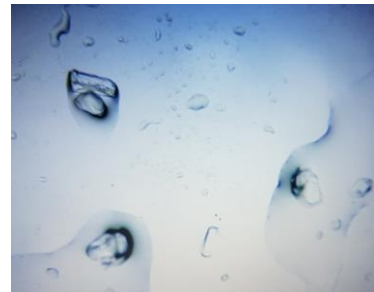
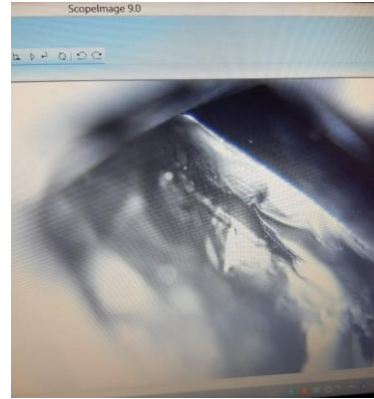

Palack fagyás közben
<https://hetikiserlet.blog.hu>

Kristályok növesztése hűtéssel,

- Telített oldat készítése konyhasó, cukor, rézgálic, nátrium-acetát felhasználásával. Egy cérnát lehet belelógatni az edénybe.
- Az oldat hűtéssel való kristályosítása.
- A kristályok megfigyelése mikroszkóppal.

Rimaszombati diákok kísérleti eredményei

Nátrium-tioszulfát kristályosodása

- **Cél:** A túlhűlt nátrium-tioszulfát oldat kristályosodásának megfigyelése.
- Az olvadási görbe megfigyelésénél használt nátrium-tioszulfát oldat az olvadáspontjától alacsonyabb hőmérsékletre hűl. Ha az oldatba kristálydarabkát dobunk, a kristályosodási folyamat elindul. Közben a gyorsan megnő a hőmérséklete.

További lehetőségek:

- Kondenzcsíkok keletkezése
- Ködképződés és légszennyezés kapcsolata
- Hőmérsékleti inverzió, hideg párna
- Szmog keletkezése és típusai

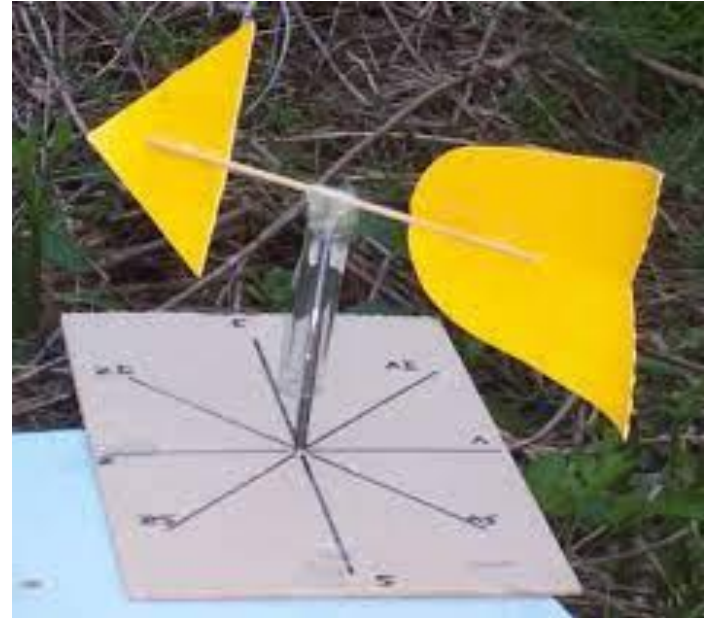
**Tudatosan a mérések és a megfigyelések fontossága
a megismerésben!**

*Általános iskola:
meteorológiai állomás
projektfeladat*

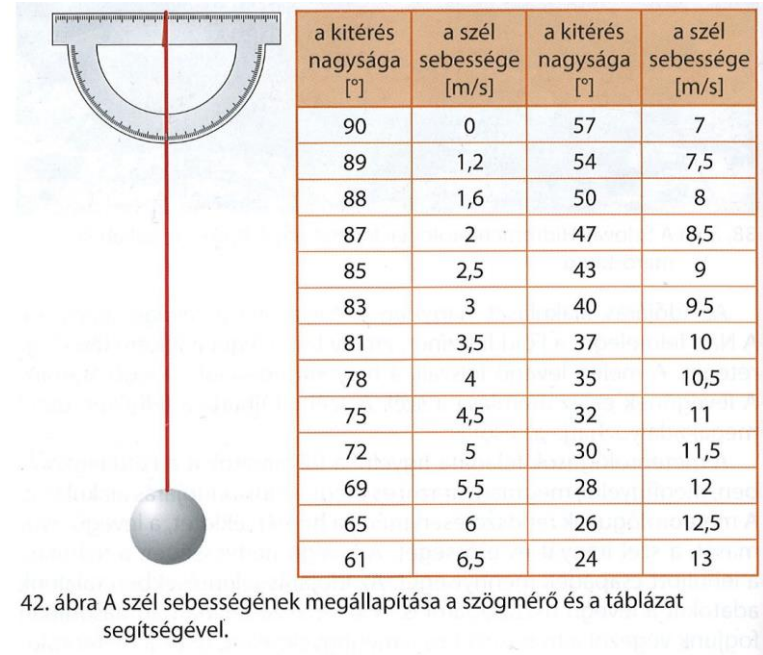
Meteorológiai állomás: szélirányjelző

- Fóliázott papírlapból nyilat és kormánylapátot készítünk, amit egy hurkapálcához rögzítünk. A hurkapálcát a súlypontjánál egy kémcső alsó oldalához ragasztunk.
- Egy műanyag lapon bejelöljük az égtájakat. A lap közepébe nagy szöget teszünk. Erre állítjuk a kémcsövet.
- Iránytű segítségével helyezzük el az állványon.

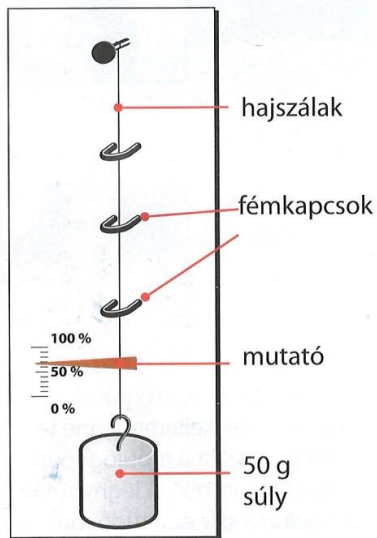
Meteorológiai állomás: szélerősség mérő

- 40 cm hosszú fonál egyik végéhez egy ping-pong labdát rögzítünk. A másik végét a szögmérő közepéhez rögzítjük úgy, hogy a labda 30 cm-re lógjon le. Vízmérték segítségével tudjuk az állványhoz rögzíteni.

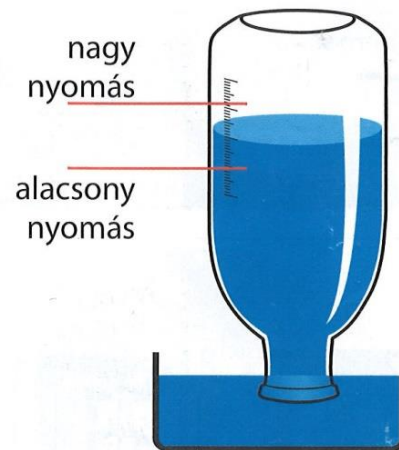

42. ábra A szél sebességének megállapítása a szögmérő és a táblázat segítségével.

Meteorológiai állomás: nedvességmérő és barométer

1. Ábra a nedvességmérő szerkesztéséhez

2. légnyomásmérő

Hozadékok:

A tanulók:

- megismerik a meteorológiai mérőállomások szerepét,
- megismerik a meteorológiai elemeket,
- megismerik azokat az eszközöket, amelyek segítségével a meteorológiai elemek mérhetőek,
- tapasztalatokat szereznek a mérőeszközök kalibrálásával.

**Tudatosan a mérések és a megfigyelések fontossága
a megismerésben!**

A MAGYAR TUDOMÁNY ÜNNEPE

Az MTA programsorozata

KÖSZÖNÖM
A FIGYELMET!

mta.hu

